

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2017

ΑΡΧΑΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Θέματα και Απαντήσεις

Επιμέλεια: Ομάδα Φιλολόγων

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟ

ΩΘΗΣΗ

Αφειρηρία το μέλλον

ΓΥΜΝΑΣΙΟ / ΛΥΚΕΙΟ

ΩΘΗΣΗ

Αφειρηρία το μέλλον

<http://www.othisi.gr>

Παρασκευή, 9 Ιουνίου 2017
 ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ
 ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Διδαγμένο κείμενο

Πλάτωνος, Πρωταγόρας 322d-323c

Οὕτω δὴ, ὦ Σώκρατες, καὶ διὰ ταῦτα οἷ τε ἄλλοι καὶ Ἀθηναῖοι, ὅταν μὲν περὶ ἀρετῆς τεκτονικῆς ἢ λόγος ἢ ἄλλης τινὸς δημιουργικῆς, ὀλίγοις οἴονται μετεῖναι συμβουλής, καὶ ἐάν τις ἐκτὸς ὧν τῶν ὀλίγων συμβουλευῆ, οὐκ ἀνέχονται, ὡς σὺ φῆς —εἰκότως, ὡς ἐγὼ φημι— ὅταν δὲ εἰς συμβουλήν πολιτικῆς ἀρετῆς ἴωσιν, ἣν δεῖ διὰ δικαιοσύνης πᾶσαν ἰέναι καὶ σωφροσύνης, εἰκότως ἅπαντος ἀνδρὸς ἀνέχονται, ὡς παντὶ προσῆκον ταύτης γε μετέχειν τῆς ἀρετῆς ἢ μὴ εἶναι πόλεις. Αὕτη, ὦ Σώκρατες, τούτου αἰτία.

Ἴνα δὲ μὴ οἷη ἀπαταῖσθαι ὡς τῷ ὄντι ἡγοῦνται πάντες ἄνθρωποι πάντα ἄνδρα μετέχειν δικαιοσύνης τε καὶ τῆς ἄλλης πολιτικῆς ἀρετῆς, τόδε αὖ λαβὲ τεκμήριον. Ἐν γὰρ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς, ὥσπερ σὺ λέγεις, ἐάν τις φῆ ἀγαθὸς αὐλητῆς εἶναι, ἢ ἄλλην ἥντιν οὖν τέχνην ἣν μὴ ἔστιν, ἢ καταγελῶσιν ἢ χαλεπαίνουσιν, καὶ οἱ οἰκεῖοι προσιόντες νουθετοῦσιν ὡς μαινόμενον· ἐν δὲ δικαιοσύνη καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ πολιτικῇ ἀρετῇ, ἐάν τινα καὶ εἰδῶσιν ὅτι ἀδικὸς ἔστιν, ἐάν οὗτος αὐτὸς καθ' αὐτοῦ τάληθῆ λέγῃ ἐναντίον πολλῶν, ὃ ἐκεῖ σωφροσύνην ἡγοῦντο εἶναι, τάληθῆ λέγειν, ἐνταῦθα μανίαν, καὶ φασιν πάντας δεῖν φάναι εἶναι δικαίους, ἐάντε ὧσιν ἐάντε μὴ, ἢ μαίνεσθαι τὸν μὴ προσποιούμενον [δικαιοσύνην]· ὡς ἀναγκαῖον οὐδένα ὄντιν' οὐχὶ ἀμῶς γέ πως μετέχειν αὐτῆς, ἢ μὴ εἶναι ἐν ἀνθρώποις.

ΘΕΜΑ Α

A1. Από το παραπάνω κείμενο να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του αποσπάσματος: «Ἐν γὰρ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς...ἢ μὴ εἶναι ἐν ἀνθρώποις».

Μονάδες 10

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Στις άλλες, δηλαδή, ικανότητες, όπως ακριβώς εσύ λες, αν κάποιος ισχυρίζεται ότι είναι ικανός αὐλητής ή (ικανός) σε οποιαδήποτε άλλη τέχνη, στην οποία, όμως, δεν είναι, ή τον κοροϊδεύουν ή οργίζονται εναντίον του, και οι δικοί του πλησιάζοντάς τον, τον συμβουλεύουν, σαν να είναι τρελός. Στη δικαιοσύνη, όμως, και στην άλλη πολιτική ἀρετή και αν ακόμη γνωρίζουν για κάποιον ότι είναι ἀδικός, αν αυτός ο ίδιος λέει την ἀλήθεια εναντίον του εαυτού του μπροστά σε πολλούς άλλους, πράγμα το οποίο σε εκείνη την περίπτωση θεωρούσαν ότι είναι σωφροσύνη, το να λέει δηλαδή την ἀλήθεια, σ' αυτήν την περίπτωση (το θεωρούν ότι είναι) τρέλα και ισχυρίζονται ότι πρέπει όλοι να λένε ότι είναι δίκαιοι, είτε είναι

είτε όχι, ειδικά λένε πως είναι τρελός αυτός που δεν παριστάνει τον δίκαιο. Γιατί είναι αναγκαίο ο καθένας χωρίς εξαίρεση να έχει μερίδιο σ' αυτή με κάποιον τρόπο, διαφορετικά (είναι αναγκαίο) να μη συγκαταλέγεται ανάμεσα στους ανθρώπους.

ΘΕΜΑ Β

B1. Με βάση ποια αποδεικτικά στοιχεία ο Πρωταγόρας προσπαθεί στη β' παράγραφο του διδαγμένου κειμένου να θεμελιώσει τη θέση του ότι «**ήγούνται πάντες άνθρωποι πάντα άνδρα μετέχειν δικαιοσύνης τε και τής άλλης πολιτικής αρετής**».

Μονάδες 10

B2. «**ἐν δὲ δικαιοσύνῃ...ἐνταῦθα μανίαν**»: Γιατί θεωρείται «τρελός», κατά τον Πρωταγόρα, όποιος δέχεται ότι δεν κατέχει τη δικαιοσύνη και την άλλη πολιτική αρετή;

Μονάδες 10

B3. Αφού μελετήσετε το απόσπασμα «**Οὕτω δὴ, ὦ Σώκρατες, καὶ διὰ ταῦτα...τούτου αἰτία**» και το παρακάτω μεταφρασμένο κείμενο, να απαντήσετε στο ερώτημα: πώς συσχετίζει την πολιτική αρετή ο Πρωταγόρας και πώς ο Σωκράτης με τις αντιλήψεις και τη συμπεριφορά των Αθηναίων στον δημόσιο βίο τους;

Μεταφρασμένο κείμενο

Πλάτωνος, Πρωταγόρας 319b-d

Εγώ [δηλ. ο Σωκράτης] λοιπόν θεωρώ, όπως και οι άλλοι Έλληνες, πως οι Αθηναίοι είναι σοφοί. Και βλέπω ότι, όποτε συγκεντρωνόμαστε στην εκκλησία του δήμου, όταν η πόλη πρόκειται να εκτελέσει κάποιο έργο οικοδομικό, καλούμε τους οικοδόμους ως συμβούλους στην οικοδομία, κι όταν πάλι πρόκειται για ναυπηγικό έργο, καλούμε τους ναυπηγούς, και με τον ίδιο τρόπο πράττουμε όταν πρόκειται για όλα τα αντίστοιχα έργα, για όσα δηλαδή θεωρείται πως είναι διδακτά και μπορεί κάποιος να τα μάθει με κατάλληλα μαθήματα. Εάν επιχειρήσει δε κάποιος άλλος να δώσει τη συμβουλή του στον δήμο, κάποιος που οι άνθρωποι δεν τον θεωρούν τεχνίτη σχετικό, η συνέλευση δεν τον αποδέχεται, ακόμα κι αν είναι και ωραίος και πλούσιος και από μεγάλη οικογένεια. Αντίθετα τον κοροϊδεύουν και του φωνάζουν, μέχρι αυτός που τόλμησε να μιλήσει να φύγει μόνος του τρομοκρατημένος ή μέχρι να τον σύρουν οι τοξότες και να τον βγάλουν σηκωτό, με διαταγή των πρυτάνεων. Για τα θέματα λοιπόν που θεωρούν [οι Αθηναίοι] ότι εξαρτώνται από κάποια συγκεκριμένη τεχνογνωσία, έτσι ενεργούν. Όταν όμως πρέπει να αποφασιστεί κάποιο ζήτημα που αφορά τη διοίκηση της πόλεως, σηκώνεται και δίνει τις συμβουλές του γι' αυτό εξίσου και ο οικοδόμος και ο

σιδεράς και ο έμπορος ή ο ναυτικός και ο πλούσιος και ο φτωχός και αυτός που είναι από μεγάλο γένος και αυτός που δεν είναι από κάποια γενιά σπουδαία. Και κανένας δεν τους ψέγει γι' αυτό, όπως τους προηγούμενους: γιατί εσύ, χωρίς να έχεις διδαχθεί από πουθενά αυτό το πράγμα και χωρίς να έχεις δάσκαλο σ' αυτό το θέμα, θέλεις τώρα να δώσεις και συμβουλές. Άρα, είναι προφανές πως δεν θεωρούν ότι το πράγμα αυτό είναι κάτι που διδάσκεται.

Μονάδες 10

B4. Να γράψετε στο τετράδιό σας, δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί σε καθεμία από τις παρακάτω θέσεις, τη λέξη **Σωστό**, αν είναι σωστή, ή τη λέξη **Λάθος**, αν είναι λανθασμένη:

α. Τόσο οι σοφιστές όσο και ο Σωκράτης αμφισβητούν τις παραδοσιακές ιδέες της εποχής τους.

β. Στον διάλογο «Πρωταγόρας» ο Σωκράτης δείχνει να σέβεται περισσότερο τον σοφιστή Πρωταγόρα από τον Γοργία.

γ. Ο Σωκράτης δημιουργούσε αντιφατικά αισθήματα στους συμπολίτες του.

δ. Από τον διάλογο «Πρωταγόρας» δεν μπορούμε να συναγάγουμε με ακρίβεια ποια είναι η πλατωνική αντίληψη για την αρετή.

ε. Η σωκρατική επαγωγική μέθοδος είναι μια μετάβαση από το καθολικό και γενικό στο εμπειρικό και μερικό.

Μονάδες 10

B5.α. Να αντιστοιχίσετε στο τετράδιό σας τις αρχαίες ελληνικές λέξεις της στήλης Α με τις ετυμολογικά συγγενείς νεοελληνικές λέξεις της στήλης Β.

Στήλη Α	Στήλη Β
ἴωσιν	έξη
δεῖ	συνείδηση
ἀνέχονται	ένδεια
εἰδῶσιν	εισιτήριο

(μονάδες 4)

B5.β. Για καθεμία από τις τρεις παρακάτω υπογραμμισμένες λέξεις να γράψετε μία πρόταση στα νέα ελληνικά, όπου η ίδια λέξη (σε οποιαδήποτε πτώση, αριθμό ή γένος) θα χρησιμοποιείται με διαφορετική σημασία από αυτήν που έχει στο αρχαίο κείμενο:

«ὅταν μὲν περὶ ἀρετῆς τεκτονικῆς ἢ λόγος ἢ ἄλλης τινὸς δημιουργικῆς, ὀλίγοις οἴονται μετεῖναι συμβουλῆς»

(μονάδες 6)

Μονάδες 10

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

B.1.

Για να αποδείξει ο Πρωταγόρας ότι την πολιτική αρετή την κατέχουν όλοι οι άνθρωποι χρησιμοποιεί δύο παραδείγματα από την εμπειρία του καθημερινού βίου, χρησιμοποιεί δηλαδή ένα «τεκμήριο» που αντλεί την αξία του από την κοινή αντίληψη και συμπεριφορά των ανθρώπων στην καθημερινή ζωή. Το ένα με εκείνον που ισχυρίζεται ότι είναι καλός αυλητής και το άλλο με τον άδικο άνθρωπο.

Π1. Τέχνες. Στην Αθήνα όταν κάποιος ισχυριστεί ότι είναι ειδικός σε κάποια τέχνη (έν ταϊς ἄλλαις ἀρεταῖς¹), όπως στην τέχνη του αυλού ή σε οποιαδήποτε άλλη τέχνη ενώ δεν είναι, τον θεωρούν ανισόρροπο και τον κοροϊδεύουν· επιπλέον οι δικοί του άνθρωποι τον θεωρούν τρελό και του δίνουν συμβουλές. Αν παραδέχεται όμως ότι δεν την κατέχει, είναι συνετός.

Π2. Αρετές. Όταν κάποιος πει ότι είναι άδικος, αν και δεν ψεύδεται, κανένας δεν τον πιστεύει² και τον θεωρούν τρελό· Τόσο ακράδαντη είναι η πίστη τους ότι ο καθένας έχει μέσα του ένα μερίδιο δικαιοσύνης γι' αυτό όλοι λένε ότι ο κάθε άνθρωπος πρέπει να υποστηρίζει ότι είναι δίκαιος, είτε είναι είτε όχι.

Επομένως, υπάρχει η αντίληψη ότι κάθε άνθρωπος έχει μερίδιο στη δικαιοσύνη και την άλλη πολιτική αρετή· διαφορετικά δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι ανήκει στο ανθρώπινο γένος.

B2.

Ο Πρωταγόρας έφερε ένα εμπειρικό επιχείρημα (με τον αυλητή και τον άδικο άνθρωπο) για να αποδείξει την καθολικότητα της πολιτικής αρετής, καταλήγοντας στη διατύπωση ότι όποιος δεν παραδέχεται ότι είναι κάτοχος της πολιτικής αρετής σε μικρότερο ή σε μεγαλύτερο βαθμό ή δεν προσποιείται την συμμετοχή του σ' αυτήν πρέπει να θεωρείται τρελός. Αυτό συμβαίνει γιατί ο καθένας πιστεύει ότι η πολιτική αρετή πρέπει να υπάρχει σε όλους μια και εξ ορισμού, σύμφωνα με το μύθο, κάθε άνθρωπος κατέχει αυτές τις ιδιότητες που του επιτρέπουν να έχει την ιδιότητα του πολίτη. **Αν ο πολίτης δεν τις κατείχε δεν θα μπορούσαν καν να σχηματιστούν ποτέ οργανωμένες κοινωνίες.**

Το επιχείρημα του Πρωταγόρα στηρίζεται στην κοινή αντίληψη γι' αυτό και έχει αντικειμενική βάση αλλά δεν θεμελιώνεται λογικά. Αξίζει στο σημείο αυτό να σημειωθεί ο εμπειρικός χαρακτήρας της επιχειρηματολογίας του Πρωταγόρα, αφού αυτή βασίζεται στη συμπεριφορά και τις γνώμες της πλειοψηφίας: *διά τό ἡγεῖσθαι παντί μετεῖναι αὐτῆς, ὅτι δέ αὐτὴν οὐ φύσει ἡγούνηται εἶναι, ὅτι διδακτὸν καὶ παρασκευαστὸν ἡγούνηται ἀρετὴν, κλπ.* (πρβλ. επίσης τη συχνή χρήση αιτιολογικών

¹ Η λέξη αρετή εδώ δεν έχει ηθικό περιεχόμενο ούτε καμιά σχέση με την πολιτική αρετή αλλά τη σημασία της ικανότητας και της γνώσης στα άλλα τεχνικά και εξειδικευμένα επαγγέλματα.

² ..... και αν κάποιος στερείται τη σωφροσύνη ή τη δικαιοσύνη, την αρετή του πολίτη γενικά, πρέπει να υποκρίνεται ότι τις κατέχει. Η υποκρισία παρατηρεί ο Α. Ε. Taylor είναι ο φόρος που η κακία οφείλει στην αρετή.

μετοχών με υποκειμενική αιτιολογία). Η προσπάθεια αυτή να αποδειχθεί το διδακτό της αρετής με βάση τις απόψεις των πολλών δεν θα πρέπει να εκληφθεί ως αδυναμία της επιχειρηματολογίας του Πρωταγόρα, αλλά θα πρέπει να κατανοηθεί ως αναγκαία συνέπεια της γνωσιολογίας του. Κατά τον Πρωταγόρα η αλήθεια είναι πάντα σχετική και δεν υπάρχουν απόλυτα κριτήριά της. Σ' έναν τέτοιο κόσμο όπου βασιλεύει η σχετικότητα, το μοναδικό κριτήριο εγκυρότητας που μπορεί να ισχύσει είναι η γνώμη της πλειοψηφίας (τό κοινή δόξαν τούτο γίγνεται ἀληθές τότε, όταν δόξη καί ὅσον ἂν δοκῆ χρόνον, Θεαίτητος 172b). Καθίσταται έτσι εμφανής η συνάφεια της γνωσιοθεωρίας του Πρωταγόρα με τη δημοκρατική ιδεολογία του. Παράλληλα όμως αποκαλύπτεται και η απόσταση που χωρίζει τη μεθοδολογία του Σοφιστή από τη μεθοδολογία του Σωκράτη και του Πλάτωνα: ο πρώτος δεν έχει τη δυνατότητα να προσφύγει σε μια αυστηρά παραγωγική μορφή συλλογισμού, όπως θα κάνει ο Σωκράτης στο δεύτερο μέρος του διαλόγου, όπου θέτει ως προϋπόθεση της απόδειξής του τον ορισμό του απόλυτου περιεχομένου της αρετής, προκειμένου να διαπιστώσει στη συνέχεια αν αυτή αναγκαστικά διαθέτει ή όχι το κατηγόρημα του διδακτού.

B.3.

Από το σημείο αυτό (οὕτω δή...) ξεκινά η λογική επεξεργασία του μύθου και η προσπάθεια εξαγωγής συμπερασμάτων. Ο Πρωταγόρας απαντά στο επιχείρημα που είχε διατυπώσει ο Σωκράτης (1^η ενοτ): η δυνατότητα όλων να εκφέρουν άποψη για τα θέματα της πολιτικής στην εκκλησία του δήμου σήμαινε ότι η πολιτική δε διδάσκεται, αλλιώς δε θα μπορούσε να διατυπώσει καθένας γνώμη παρά μόνο - όπως υπονοείται - ο ειδικός. Το δικαίωμα να εκφέρουν όλοι άποψη κατά τον Πρωταγόρα είναι νόμιμο, αφού η **αιδώς και η δίκη είναι (δυνάμει) κτήμα όλων**. Γι' αυτό και οι Αθηναίοι δέχονται οποιονδήποτε ομιλητή όταν συζητούν για πολιτικά θέματα μια και δεν θα μπορούσαν να σχηματιστούν ποτέ οργανωμένες κοινωνίες εάν οι πολίτες δεν κατείχαν αυτές τις δύο ιδιότητες που συνιστούν την αρετή του πολίτη.

- Σχηματικά:

	Σημείο συμφωνίας	Σημείο διαφωνίας
Σωκράτης	Η στάση των Αθηναίων στην εκκλησία του δήμου	Η στάση των Αθηναίων <u>λαμβάνεται ως δεδομένο και χρησιμοποιείται ως απόδειξη</u> ότι η πολιτική αρετή δε διδάσκεται
Πρωταγόρας		Η στάση των Αθηναίων <u>εξηγείται</u> με το σκεπτικό ότι όλοι έχουν μερίδιο στην πολιτική αρετή, γιατί κάτι τέτοιο είναι αναγκαίο για την ύπαρξη των πόλεων.

Αναλυτικότερα, οι θέσεις των δύο ομιλητών έχουν ως εξής:

Για το Σωκράτη διδακτή είναι η γνώση. Η πολιτική αρετή, όμως, είναι γνώση που να μπορεί να τη μάθει κανείς, όπως μαθαίνει μια τέχνη; Ο Σωκράτης χρησιμοποιώντας για μια φορά ακόμα τη σωκρατική ειρωνεία λέει πως δεν το πιστεύει και διατυπώνει την άποψή του: «**Ἦγοῦμαι οὐ διδακτόν εἶναι (τήν ἀρετήν).**» Στην πραγματικότητα

όμως ο Σωκράτης πιστεύει ακράδαντα ότι η πολιτική τέχνη και η αρετή διδάσκονται. Γιατί λοιπόν ο Σωκράτης αρνείται ότι η αρετή μπορεί να γίνει αντικείμενο διδασκαλίας; Υπάρχουν δύο ερμηνείες:

Η πρώτη δέχεται ότι ο Σωκράτης χρησιμοποιεί αυτό το τέχνασμα για να εξακριβώσει: α) ποιο είναι το αντικείμενο της διδασκαλίας του Πρωταγόρα β) σε ποιο βαθμό το κατέχει και γ) ποια μέθοδο χρησιμοποιεί.

Η δεύτερη δέχεται πως εδώ υπάρχει μια σκόπιμη παγίδευση του Πρωταγόρα. Ο Σωκράτης αντί να αντλεί επιχειρήματα από τον «ορθόν λόγον» για να στηρίξει τη θέση του (όπως συνήθως έκανε), επικαλείται την καθημερινή κοινωνική και πολιτική πραγματικότητα της Αθήνας. Με τον ίδιο τρόπο προσπαθεί και ο Πρωταγόρας να αποδείξει ότι η αρετή είναι διδακτή, με αναφορά δηλ. στην κοινωνική και πολιτιστική πραγματικότητα της Αθήνας.

Οπότε, το επιχείρημα του Σωκράτη διαμορφώνεται ως εξής:

- Οι Αθηναίοι (που είναι σοφοί) όταν πρόκειται να λάβουν αποφάσεις, για τα ειδικά θέματα (οικοδομές κ.α.) συμβουλευόνται τους ειδικούς, αυτούς που έχουν τις ειδικές γνώσεις για το συγκεκριμένο θέμα
- Για τα πολιτικά ζητήματα όμως, καλούνται όλοι (σιδεράδες, τσαγκάρηδες, βυρσοδέψες κτλ.) να πουν τη γνώμη τους και να αποφασίσουν.
- Άρα δεν υπάρχουν «ειδικοί» στα πολιτικά, δεν υπάρχει ειδική πολιτική γνώση. Αν υπήρχε κι αν διδασκόταν, θα καλούσαν και για τα πολιτικά τους ειδικούς να αποφασίσουν. Εδώ βέβαια βλέπουμε μια έμμεση βολή του Σωκράτη (Πλάτωνα) προς τη δημοκρατική διαδικασία στη λήψη πολιτικών αποφάσεων. Αυτή ακριβώς η δημοκρατική διαδικασία φανερώνει ότι η πολιτική αρετή δεν είναι διδακτή, αφού όλοι έχουν γνώμη ισότιμη.

Ο Πρωταγόρας από την άλλη σ' αυτή την ενότητα δεν χρησιμοποιεί κάποιο επιχείρημα για το διδακτό της αρετής. Με το μύθο όμως προβάλλει το στοιχείο της καθολικής συμμετοχής που δεν είναι έμφυτη αλλά σε μια "έν δυνάμει" κατάσταση οπότε υπονοεί πως μπορεί να διδαχτεί και μ' ένα ικανό δάσκαλο και μακρόχρονη προσπάθεια να γίνει κτήμα όλων. Επομένως, δικαιολογεί τη στάση των Αθηναίων που επιτρέπει στον καθένα να δίνει συμβουλές για πολιτικά ζητήματα και υποστηρίζει τον καθολικό χαρακτήρα της πολιτικής αρετής, εκφράζει μια αντιτεχνοκρατική αντίληψη για την πολιτική και επιδοκιμάζει το αθηναϊκό πολίτευμα και ιδίως το δικαίωμα ισηγορίας. Ωστόσο, ο καθολικός χαρακτήρας της πολιτικής αρετής με βάση μόνο το μύθο έχει περιορισμένη ή ανύπαρκτη αποδεικτική ισχύ.

B.4.

α. Σωστό

β. Λάθος

γ. Σωστό

δ. Σωστό
ε. Λάθος

B5.α.

Στήλη Α	Στήλη Β
ἴωσιν	εἰσιτήριον
δεῖ	ένδεια
ἀνέχονται	έξη
εἰδῶσιν	συνείδηση

B5.β.

ἀρετῆς:

Όταν ανέλαβε διευθυντής της επιχείρησης επέδειξε πλήθος διοικητικών αρετών.
Ο Αριστοτέλης διέκρινε τις αρετές του ανθρώπου σε ηθικές και διανοητικές.

λόγος:

Ο λόγος της ανησυχίας μας αποδείχθηκε τελικά ανυπόστατος.

Ο λόγος είναι η ειδοποιός διαφορά του ανθρώπου από τα υπόλοιπα έμβια όντα.

δημιουργική:

Η παιδεία πρέπει να καλλιεργεί τη δημιουργική σκέψη των μαθητών.

Το σεμινάριο δημιουργικής γραφής ήταν πολύ ενδιαφέρον.

ΘΕΜΑ Γ

Αδίδακτο κείμενο

Ισοκράτους, Φίλιππος, 26-27 (έκδ. Teubner)

Στο κείμενο που ακολουθεί γίνεται αναφορά στο πότε ο ρητορικός λόγος χάνει την αποτελεσματικότητά του.

Ἐπειδὴν γὰρ ὁ λόγος ἀποστερηθῆ τῆς τε δόξης τῆς τοῦ λέγοντος καὶ τῆς φωνῆς καὶ τῶν μεταβολῶν τῶν ἐν ταῖς ῥητορείαις γιγνομένων, ἔτι δὲ τῶν καιρῶν καὶ τῆς σπουδῆς τῆς περὶ τὴν πρᾶξιν, καὶ μηδὲν ἢ τὸ συναγωνιζόμενον καὶ συμπεῖθον, ἀλλὰ τῶν μὲν προειρημένων ἀπάντων ἔρημος γένηται καὶ γυμνός, ἀναγιγνώσκη δέ τις αὐτὸν ἀπιθάνως καὶ μηδὲν ἤθος ἐνσημαινόμενος ἀλλ' ὥσπερ ἀπαριθμῶν, εἰκότως, οἶμαι, φαῦλος εἶναι δοκεῖ τοῖς ἀκούουσιν. Ἄπερ καὶ τὸν νῦν ἐπιδεικνύμενον μάλιστ' ἂν βλάβειε καὶ φαυλότερον φαίνεσθαι ποιήσειεν.

Γ1. Να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του κειμένου.

Μονάδες 20

Γ2.α. Να γράψετε στο τετράδιό σας τον τύπο που ζητείται για καθεμία από τις παρακάτω λέξεις:

ἀναγιγνώσκη: το δεύτερο πρόσωπο ενικού αριθμού προστακτικής αορίστο β'

ἀπαριθμῶν: το τρίτο πρόσωπο πληθυντικού αριθμού ευκτικής ενεστώτα

τοῖς ἀκούουσιν : το απαρέμφατο μέλλοντα

μάλιστα': τον θετικό βαθμό

φαίνεσθαι: το δεύτερο πρόσωπο πληθυντικού αριθμού υποτακτικής παθητικού αορίστου β'

(μονάδες 5)

Γ2.β. «τῶν μὲν προειρημένων ἀπάντων ἔρημος γένηται»: Να μεταφέρετε όλους τους κλιτούς τύπους της πρότασης στον άλλον αριθμό.

(μονάδες 5)

Μονάδες 10

Γ3.α. Να γίνει πλήρης συντακτική αναγνώριση των παρακάτω τύπων: τῶν μεταβολῶν, τῶν προειρημένων, γυμνός, εἰκότως, τοῖς ἀκούουσιν.

(μονάδες 5)

Γ3.β. «Ἄπερ καὶ τὸν [...] ἐπιδεικνύμενον μάλιστα' ἂν βλάψει καὶ φαυλότερον φαίνεσθαι ποιήσειεν»: Να αναγνωρίσετε το είδος της πρώτης πρότασης (μονάδα 1) και να κάνετε συντακτική αναγνώριση των υπογραμμισμένων όρων (μονάδες 4).

(μονάδες 5)

Μονάδες 10

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Γ1.

Όταν, πράγματι, ο λόγος στερηθεί και το κύρος του ομιλητή και τον τόνο της φωνής και τις διαφοροποιήσεις στην εκφώνησή του, και επιπλέον δεν ανταποκρίνεται στις περιστάσεις και χάσει την αποτελεσματικότητά του, και, όταν δεν έχει τίποτα που να τον υποστηρίζει και να του εξασφαλίζει πειθώ, αλλά στερείται και είναι απογυμνωμένος από όσα ήδη έχουν λεχθεί και, όταν εκφωνεί κάποιος αυτόν χωρίς πειστικότητα και χωρίς να εκδηλώνει κανένα χαρακτήρα, αλλά σαν να κάνει απαρίθμηση, δικαιολογημένα, νομίζω, δίνει την εντύπωση σε αυτούς που τον ακούνε πως είναι ασήμαντος. Αυτά κατεξοχήν βέβαια μπορούν να βλάψουν και αυτόν τον λόγο που τώρα παρουσιάζεται και να τον κάνουν να φαίνεται κατώτερης αξίας.

Γ2.α.

ἀναγιγνώσκη: ἀνάγνωθι
ἀπαριθμῶν: ἀπαριθμοῖεν
τοῖς ἀκούουσιν: ἀκούσεσθαι
μάλιστ': μάλα
φαίνεσθαι: φανῆτε

Γ2.β.

Τοῦ μὲν προειρημένου ἅπαντος ἔρημοι γένωνται

Γ3.α.

τῶν μεταβολῶν: αντικείμενο στο ρήμα «ἀποστερηθῆ»
τῶν προειρημένων: επιθετική μετοχή σε θέση γενικής αντικειμενικής στο «ἔρημος»
γυμνός: κατηγορούμενο στο υποκείμενο «ὁ λόγος» του συνδεδεμένου ρήματος «γέννηται»
εἰκότως: επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου στο ρήμα «δοκεῖ»
τοῖς ἀκούουσιν: δοτική προσωπική του κρίνοντος προσώπου στο ρήμα «δοκεῖ»

Γ3.β.

Κύρια πρόταση κρίσεως (εκφέρεται με δυνητική ευκτική για να δηλώσει το δυνατό στο παρόν - μέλλον)

Ἄπερ: υποκείμενο στο ρήμα «ἂν βλάψει». Αττική Σύνταξη
τὸν ἐπιδεικνύμενον: αντικείμενο ρήματος «βλάψει ἂν». Εννοείται και ως αντικείμενο του ρήματος «ποιήσκειν (ἂν)» και υποκείμενο του απαρεμφάτου «φαίνεσθαι»
φαιλότερον: κατηγορούμενο που αναφέρεται στο υποκείμενο «τὸν ἐπιδεικνύμενον» του απαρεμφάτου «φαίνεσθαι»
φαίνεσθαι: απαρέμφατο ως επιρρηματικός προσδιορισμός του αποτελέσματος – σκοπού στο ρήμα «ποιήσκειν (ἂν)».

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Τα θέματα στο σύνολό τους θεωρούνται βατά και προσπελάσιμα από έναν καλά προετοιμασμένο υποψήφιο. Στα ζητήματα Β1 και Β2 του γνωστού υπάρχει ο κίνδυνος της νοηματικής επικάλυψης. Τα υπόλοιπα θέματα χαρακτηρίζονται από σαφήνεια στη διατύπωση. Το άγνωστο κείμενο δεν έχει δυσκολίες στη σύνταξη αλλά απαιτεί εκφραστική ικανότητα για την ορθή αποτύπωση των εννοιών. Οι γραμματικές και συντακτικές παρατηρήσεις δεν παρουσιάζουν καμία δυσκολία.

